

A Nemzeti Színház a nagy árvízben

Ennek most száztizenegy eszten-
dejel...

1838 március 13-át írták. Kemény tél után tavasziasra fordult az idő, a Pilis-hegység felől friss szagokat hozott a szél s az emberek örültek a cirogató napugárnak. A József-napi vásárra érkező szekeresek hírül hozták ugyan, hogy a Duna jege megtorpant a visegrádi kanyarban, lovas emberek is jelentették, hogy a víz elöntéssel fenyegeti Esztergomot, Párkányt, Visegrádöt, Nagymarost, Vácot, de a pestiek eihessegették maguktól a gondot: volt ez már máskor is így, mégsem lett belőle baj.

A Nemzeti Színház (akkor még Pestli Magyar Színház volt a neve) aznap Bellini „Beatrice de Tenda” című operáját kívánta bemutatni a „nagyérdemű közönségnek”. A címszerepben a hírneves Schodelné hirdették, kivülé Déryné, Szerdahelyi, Erkel és Egressy Béni szerepelt az új dalműben. Félhét után benépesült a színház környéke, tódult a közönség s bár voltak, akik aggasztó híreket hoztak magukkal, az emberek legfőbbje az ígérkező műélvezetnek örülve, gondtalanul ült be a színházba.

Háromnegyedik után lihegve érkezett Szilágyi Pál, az opera rendezője. A váci kapu felől jött, ő már tudta, hogy az áradat elérte Pestet, de azért mímelte a nyugodt embert. Végigjárta az összes öltözőket, üdvözölte a szereplőket, akik már hat óra óta a színházban tartózkodtak, Schodelnének kezét csókolta, ahogy más-

kor is szokta, azután felsietett a be-
díszített színpadra. A függöny kém-
lelőjén kilesett a nézőtérre: alatta
zsúfolt ház zsbongott. Megdobbant az
szíve, csak most ne legyen baj. Pon-
tosan hét órakor megadta a jelt a
zenekarnak.

Ugyanabban az időben odakünn
itt is, ott is megkondult egy harang.
A színházba ugyan nem hatolt be
hangjuk, de Szilágyi szinte meg-
érezte kongásukat, mert nyomban az
előadás megkezdése után kirohant az
udvarra. Figyelt, a sötétben egyre
erősebben szállt a harangzúgás.

— Most mitévő legyek? — tördelte
a kezét és visszafutott a színpadra.
Ha a közönség megneszeli bajt, pánik
kelekezik, akkor pedig...

Magához intette Oszterith fődísz-
tőt és a fülébe súgta:

— Nézze meg, szárazak-e a
süllyesztők.

Oszterith öt perc múlva halálsápad-
ta a tért vissza:

— A süllyesztőkben nincs víz, de
alattuk, azokban az üregekben, ame-
lyeket a müncheni gépész ásított,
amikor az új masineriát elhelyezték,
erősen szivárogt. Máris megvan egy-
lábnyl.

— Csitt! — csapott le rá Szilágyi.
— Senkinek egy szót sem! Ötpercen-
ként mérje!

A munkás visszaroht a színpad
alá, Szilágyi pedig újra kint termelt
az udvaron. Akkorra már kórusban
zengtek a harangok, trombiták re-
csogtak bele a sötétbe és zavaros ki-
áltások hallatszottak az utca felől.
Bent Schodelné tapsolták első áriája
után, hullott a virág és a dicsőítő
verszet...

A színpadok mögött, három lépés-
nyire a mosolyogva bókoló prima-
donnától Oszterith reszkette jelen-

tette, hogy a víz egyre erősödő nyó-
mással ömlik a színpad alatti üre-
gekbe. Az egyik alapfalon már repe-
dések mutatkoznak.

— Nem lehet baj — lihegte Szi-
lágyi —, az épület új és erős. —
Összeszorítja a fogait: húsz perc
múlva vége az első felvonásnak, ak-
kor majd nyugodtan, csendesen be-
jelent a bajt, addig csitt!

Am alig kezdődik Schodelné és
Déryné duettje, a nézőtérben mozgó-
lás támad. Valaki végigment a szék-
sorok között, az emberek érdeklődve
egymáshoz hajolnak, egy-két hango-
sabb szó is esik, fent a színpadon
Déryné megakad az énekben.

— Tűz van — súgja Schodelnének
és kifelé indul a színpadról. Szilágyi
erélyesen int: folytatni! A karmester
újra felemeli pálcáját, Schodelné he-
lyére ráncigálja Déryné, ugyan-
akkor odakünn egy most érkezett
szabadnapos díszletmunkás fogvacog-
va újságolja, hogy a víz körülfogta a
német színházat (ott állt a Dunapart-
on, a mai Vörösmarty-tér helyén)
és behatolt a nézőtérre. Szilágyi ki-
tántorog az utcára: szörnyű kép fo-
radja. A harangok valósággal jaj-
veszékkelnek, a sikoltozás egyre nő,
embertömegek hömpölyögnek a Bel-
város felé, nekivadult lovak mögött
szekerek zörögnek nagyokat ugrálva,
a vásárra felhajtott jószág elszaba-
dultan száguld szerteszét panaszos
bögéssel... Végítélet!

A színházban befejeződött az opera
első felvonása. Az emberek tapsolnak,
Schodelné boldogan veszi át a gyö-
nyörű ezüstkoszorút, Déryné is kap
virágot, de most már a nézőtérben is
kezd elterjedni, hogy a német szin-
házban abbamaradt az előadás. A
félénkebbek a ruhatár felé iparkod-
nak, a bátrabbak a játék folytatását
kívánják. A függöny fel is gördül a

második felvonásra, de a nézőtér
egyre jobban ürül és a sietve távozók
zajában elvesz az ének. Amikor végre
Szilágyi bejelenti, hogy az előadást
nem folytatják, már alig néhányan
ülnek a nézőtérben. Tíz perc múlva
már az öltözők is üresek.

— Elszórtuk öltönyeinket — írja
naplójában Déryné — és futottunk
haza. Bezzeg nem volt most gondom
a ruhámra. — Györd be a kosárral
— kiállottam a eselédányra és ro-
hantam ki az utcára.

Szilágyi néhány munkással ott ma-
radt a színházban. Szélbontatta a
díszleteket, a függönyöket és kulisszá-
kat kecskelábakra rakatta a szin-
padon, a zsinórpadrást is teljesen le-
szereltette. S bár így sokmázsányi te-
herrel szabadította meg a falakat,
azok mégis repedezni kezdtek. Mas-
nap délben a hajléktalanná vált tö-
meg megrohanta a múzsahajlékot.
Akkor még szárazon állt az új, tömör
épület, így biztos menedékek lát-
szott. Asszonyok, gyerekek, öregek
zsúfolódtak össze az öltözőkben, a
festőtermekben, a nézőtérben, a szin-
padon és az irodákban, jajveszéké-
lés, imádkozás, gyereksírás töltötte
be az egész házat. A menekültek a
csupasz padlón heverték éhesen,
szomjasan, szinte eszelősen a félelem-
től. Szilágyi és barátja, Telepy
György mindenütt ott voltak, ahol
biztatni, bátorítani kellett a megré-
mült embereket. Elmult március 14-e,
a kevéske élelem elfogyott, a víz pe-
dig egyre magasabba hágott a szin-
házban. A mocskos áradat már el-
érte a színpadot. Másnap rohan
Telepy:

— Odavagyunk, süllyednek a fa-
lak!

Szilágyi betapasztja a száját, hogy
a többi meg ne hallja a vészhiót és
ráncigálja magával: mutassa meg a

bajt. Csakugyan, arasznyi rések ék-
telenkednek a falakon, a vakolat
folyton hullik, a víz pedig egyre mo-
hóbban nyaldossa az épület alapjait.
De akármennyire titkolták is, a me-
nekültek maguk is felfedezték a bajt
és kezdtek kiszöködni a fenyegetett
épületből. Szilágyi megőrül a fo-
gyatkozásnak, mert már csak a gye-
rekeket tudták táplálni egy kis ke-
nyérral, vizük meg éppen semmi sem
volt. Csolnakba ültetett egy legényt
és elküldte a megyeházára, Földváry
alispánhoz. Egy órán belül megérke-
zett a vicispán válasza: két sajka,
színültig rakva kenyérral, hússal,
szalonnával, lencsével, borsóval, zöld-
séggel, meg egy zsák liszttel.

Negyednapra apadni kezdett a víz,
ezen az éjszakán végre Szilágyi is
lepihent. Éjfélját erős füstszagra
ébredt. Elindult a füst irányába,
meg is találta a tűz fészket a festő-
teremben. A nagy vaskályhából ki-
potyogott a parázs, meggyújtotta a
deszkapadról, a tűz mellé rendelt
strázs pedig őt hortyogott a sarok-
ban. Kis híja, hogy a víztől már-
már megmenekült színház a másik
elemnek nem esett áldozatul. Erre
azután Szilágyi megparancsolta az
embereknek, hogy hagyják el az épü-
letet, maga egyedül maradt a pus-
tulással. Szörnyű kép tárult eléje. A
süllyesztők eliszaposodtak, a színpad
tönkrement, a nézőtér elázott, a ce-
falek széttöredeztek, a függönyök sa-
fakokban lógtak, csupa sár, penész,
nyirok volt minden. A hoitfáradt
Szilágyi a színpadon sírvafakadt...

De a magyar színészet akkor már
nem tudta elveszíteni biztos hajlékát:
vígázott rá az egész nemzet. Tisztán
és csinosan, mintha misem történt
volna, április 16-án újra megnyílt a
teatrom Csató Pál „Fiatalképek”
című vígjátékával. Urai Dezső